

MODULE 5

Opera - Operette - Musical

Overzicht inhoud :

A. Operette - Opera - Musical

B. Luisteroefening

A. Opera – operette -musical

Muziektheater heeft vele gezichten, veel subvormen. De operette is hierbinnen wel een heel speciale categorie. Deze 'kleine opera' wordt soms verward met die andere 'grote' opera maar die is meestal dramatisch, de operette wil de mensen laten lachen. De operette zweeft lichtvoetig. Maar er is geen verschil wat betreft de muzikale nummers. Zowel in de opera als in de operette worden aria's, duetten, ensembles en koorwerken gezongen. Beiden vertellen een verhaal door de dialogen tussen de liederen.

Een korte historiek

De operette ontstond rond het midden van de 19e eeuw. Ze was een reactie op de alsmat langer en steeds serieuzer wordende Franse opéra comique.

Jacques Offenbach wordt algemeen gezien als grondlegger van het genre en zijn 'Orphée aux enfers' (1858) ('Orpheus in de onderwereld') als de allereerste operette. Offenbach maakte hoofdzakelijk gebruik van parodie en satire.

Franz von Suppé 'vertaalde' de Franse operette naar de Weense traditie, maar het was Johann Strauss jr. (1825-1899) die de belangrijkste operettecomponist werd van de zgn. Gouden Periode. Zijn eerste werk in het genre was Indigo und die vierzig Räuber (1871). Zijn derde operette werd de meest gespeelde operette ter wereld: 'Die Fledermaus', uit 1874. De operette werd vooral gekoesterd in Wenen; Franz Lehár, Oscar Straus, Leo Fall en later Robert Stolz ontwikkeld en het genre verder. Emmerich Kálmán werd dan weer de componist bij uitstek van de Hongaarse operette. Met 'Die lustige Witwe' (1905) luidde Franz Lehár de Zilveren Periode in. In de Gouden Periode was de dans een belangrijk onderdeel in elke operette, getuige de can-can bij Offenbach en de wals bij Strauss. In de Zilveren Periode werd de dans echt een integraal onderdeel van de handeling.

In Berlijn ontstond de zgn. 'revue-operette' door componisten als Paul Lincke, Paul Abraham, Ralph Benatzky, Fred Raymond en Walter Kollo. De wals werd vervangen door de mars.

Kurt Weill ontwikkelde vanuit de operette met 'Die Dreigroschenoper' een heel eigen stijl. De Engelse operette kan in twee namen worden samengevat: Gilbert en Sullivan.

Operette is als genre min of meer naadloos overgegaan in musical. De musical ontwikkelde zich vooral vanuit de Berlijnse 'revue-operette' en de Engelse 'musical comedy'. Jerome Kerns 'Show Boat' uit 1927 wordt algemeen beschouwd als de eerste musical. Hij lijkt nog erg op de operette wat betreft structuur en compositie, maar voor het eerst staan muziek, tekst en dans volledig in dienst van de handeling en het verhaal.

Opera, operette en musical

Opera onderscheidt zich van musical en operette door een aantal nuances. Deze kleine verschillen kunnen echter niet altijd scherp worden afgebakend.

De thema's in opera's zijn, in tegenstelling tot operette en musical, dikwijls tragisch tot erg tragisch. Soms zijn ze voor ons, een modern publiek, zelfs wat lachwekkend, zoals bij Verdi en Donizetti. Maar er zijn ook komische opera's, zoals bij Mozart en Rossini. In een opera staat meestal, maar niet altijd – luister maar naar 'De Toverfluit' van Mozart - alle tekst op muziek. Bij opera noemt men de liederen aria's en in musicals 'songs'. Tussen de aria's in wordt er recitatief gebruikt. In de musical wordt de tekst tussen de liedjes gewoon gesproken zonder muzikale begeleiding. Er bestaan echter ook doorgecomponeerde musicals, waarbij de muziek steeds doorgaat en alles gezongen wordt. 'Les Misérables' is hiervan een zeer bekend voorbeeld.

In de praktijk komt het erop neer dat een bepaald werk een opera wordt genoemd als men het hierover eens is; zoniet is het een operette als het om min of meer klassiek klinkende muziek gaat; en anders noemt men het een musical.

Opera

Opera is etymologisch het meervoud van 'opus' (werk).

Het is een vorm van muziektheater waarbij een overwegend gezongen toneelstuk, in dichtmaten met orkestbegeleiding, wordt uitgebeeld. Opera is onderdeel van de Westerse klassieke muziekcultuur. Er zijn ook niet-Westerse vormen van muziektheater die vaak opera genoemd worden. Ze krijgen een bijvoeglijk naamwoord dat het onderscheid aanduidt, bijvoorbeeld de Chinese opera, maar dit zijn eigenlijk geen opera's in de echte zin van het woord.

De opera zoals we die nu kennen, is ontstaan in Firenze, in Italië, zo'n vierhonderd jaar geleden. Aan het einde van de 16de eeuw besloot een groep intellectuelen daar het klassieke drama uit de Oudheid nieuw leven in te blazen. Hun grote voorbeeld hierbij was Aristoteles, die in de vierde eeuw voor Christus over toneel en muziek had geschreven, alsof deze twee kunstvormen dezelfde waren. Volgens Aristoteles was drama de imitatie van het leven, dat verlevendigd werd met zowel versiering als melodie. Op basis daarvan veronderstelden de Florentijnse intellectuelen dat het klassieke drama volledig gezongen werd. De eerste componist die een poging deed dit in de praktijk om te zetten, was Jacopo Peri (1561-1633), die hiervoor het Grieks mythologische drama Dafne aanwendde. Zijn werk Euridice (1600) dat daaruit voortkwam, werd daarmee de eerste opera. Belangrijke latere operacomponisten waren o.a. Monteverdi, Händel, Rameau, Gluck, Mozart, Rossini, Bellini, Donizetti, Berlioz, Verdi, Wagner, Bizet, Richard Strauss, Puccini, Janáček en Britten.

Opera-genres

- Grand opéra: groots opgezet, met veel heroïek en nadruk op kostumering, decor en enscenering. Bekendste vertegenwoordiger: Meyerbeer.
- Tragédie-Lyrique: Franse operavorm uit de 17e (Lully) en 18e (Rameau, Gluck) eeuw, gebaseerd op mythologische onderwerpen.
- Opera buffa: Italiaanse, lichtere operavorm, met eigentijdse thematiek. Voorbeeld: Rossini's 'De Barbier van Sevilla'.
- Opéra-comique: 18e eeuwse Franse operavorm. In de 19e eeuw: gesproken dialogvorm (geen recitatieven), 'Carmen' van Georges Bizet.
- Opera seria: Italiaanse operavorm met ernstig karakter, heroïsche of mythologische thema's. Aria's verbonden door recitatieven. Libretto's in het Italiaans. Voorbeeld: de vroege Mozart-opera's.
- Oratorium: Muziektechnisch is het oratorium precies als de opera samengesteld (met uitzondering van balletmuziek); het libretto behandelt echter doorgaans een meer of minder religieus gegeven, is althans ernstig van aard; hoewel vele oratoria zich voor toneelmatige dramatisering lenen, worden zij tegenwoordig steeds in concertvorm uitgevoerd.
- Muziekdrama: Dramatische, groots aangezette opera's, 'Wagneriaans'. Voorbeeld: Wagners 'Tristan und Isolde'.
- Kamer-opera: Kleinschalige operavorm, voor klein orkest en slechts een klein aantal zangers.

- Kinder-opera: is een operagenre, dat qua encenering en opvoering afgestemd is op de belevingsgeest van kinderen.
- Ballet-opera: Franse combinatie van opera en ballet, met name 17e en 18e eeuwse composities.
- Ballade-opera: 'Meezing-opera', gemaakt op populaire melodieën, verbonden door gesproken teksten en dialogen. Voorbeeld: Bertolt Brechts 'Dreigroschenoper'.
- Operette ('kleine opera'): is altijd vrolijk, muzikaal wat eenvoudiger, en meestal voor of rond de vorige eeuwwisseling geschreven. Voorbeeld: 'Die lustige Witwe'.
- Musical: modern, veelal Engelstalig (musical comedy) en doorgaans met het muzikale karakter van popmuziek. Voorbeeld: 'Jesus Christ Superstar'. Wordt door de meeste kenners niet echt als 'opera' beschouwd in klassieke zin.
- Pasticcio: is een Italiaans operagenre, dat letterlijk pastei betekent. Deze typische 18^e eeuwse operavorm, is samengesteld uit aria's, ensembles en instrumentale stukken, afkomstig van verschillende bestaande opera's, gecomponeerd door een of meerdere componisten.
- Radio-opera: is een operagenre dat vanaf 1920 met de opkomst van de radio, speciaal hiervoor gecomponeerd werd.
- Rockopera: Moderne opera op rockmuziek, vergelijkbaar met de musical. Voorbeeld: 'Tommy' van The Who. Wordt door de meesten niet echt als 'opera' beschouwd in klassieke zin.
- Singspiel: is een Duits opera-genre dat in de late achttiende en in het begin van de negentiende eeuw populair was.
- Zarzuela: is een Spaans operagenre, enigszins gelijkend op de Franse Opéra-comique en het Duitse Singspiel, ontstaan aan het begin van de 17e eeuw in Spanje.

B. Luisteroefening:

Beluister de verschillende fragmenten en geef aan of het om een opera, operette of musical gaat.